

EĞİTİM FAKÜLTELERİ KAPSAMINDA İLKÖĞRETİME YÖNELİK FARKLI YABANCI DİL ÖĞRETMENİ MODELLERİ

Yrd. Doç. Dr. Osman Aslan
Ç.Ü. Yabancı Diller Eğitimi Bölümü
Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

Zusammenfassung

Bahnbrechende Entwicklungen in den letzten Jahrzehnten in der Technologie, der Wissenschaft, der Wirtschaft, im gesellschaftlichen Leben sowie in Fremdsprachendidaktik und die aus ihnen resultierenden Konsequenzen, wie die Verbreitung des Fremdsprachenangebots an den Schulen und der frühzeitigen Beginn des Fremdsprachenlernens und -lehrens in den Mitgliedsländern der Europäischen Union machen es unvermeidbar, für unterschiedliche Ziel- und Altersgruppen spezifische Lehrmethoden, Techniken und Strategien anzuwenden und demgemäß neue Curricula für die Ausbildung von Fremdsprachenlehrern zu erarbeiten. In diesem Zusammenhang sollten auch die Lehrerausbildungsprogramme an den erziehungswissenschaftlichen Fakultäten in der Türkei umstrukturiert werden, falls der Türkei in EU beitreten sollte. Sie sollte auf die unspezifische Fremdsprachenlehrerausbildung verzichten und jeweils neue Konzepte der Fremdsprachenlehrerausbildung für Grundschulen bzw. Sekundärschulen erarbeiten. In vorliegenden Arbeit werden verschiedene Modellvorschläge für die Ausbildung von Fremdsprachenlehrer an den erziehungswissenschaftlichen Fakultäten für Grundschulen und Sekundärschulen 1-II vorgestellt.

Schlüsselwörter: Fremdsprachenlehrer, Grundschule, Sekundärschule, früher Fremdsprachenunterricht, Europäische Union, Abteilung für Deutsch als Fremdsprache und Grundschullehrerausbildung.

Özet:

Bilim, teknoloji, ekonomi, toplumsal yaşam ve yabancı dil öğretimi alanındaki köklü gelişmeler ve bu gelişmelerin sonucunda Avrupa Birliği kapsamında uygulamaya konulan çok dillilik ve erken yaşta yabancı dil öğretimine başlama; farklı yaş ve öğrenci tiplerine yönelik yabancı dil derslerinde farklı yöntem, teknik ve stratejilerin kullanılması ve yabancı dil öğretmen eğitimi de bu amaçlar doğrultusunda eğitim programlarının yeniden yapılandırılması zorunluluğunu doğurmuştur.

Bu bağlamda, Avrupa Birliğine girmek isteyen Türkiye Eğitim Fakültelerinde yürütülen öğretmen eğitimi programlarını yeniden düzenlemek zorundadır. Ülkemizde artık Eğitim Fakültelerinde yürütülen tek tip yabancı dil öğretmen modelinden vazgeçilip ilköğretime ve orta öğretime yönelik farklı öğretmen eğitimi modellerini uygulamaya koymalıyız. Bu çalışmada değişik amaçlara yönelik yabancı dil öğretmeni yetiştirme model önerilerine ağırlık verilmiştir.

Anahtar sözcükler: Yabancı dil öğretmeni, ilköğretim, orta öğretim, erken yaşta yabancı dil öğretimi, Avrupa Birliği, Alman Dili Eğitimi ve İlköğretim Bölümü.

0. Giriş

Burada kullandığım "model" kavramını aslında model önerileri olarak; "erken yaşta yabancı dil öğretimi" kavramını da ilköğretim bağlamında kullandığımı açıklayarak başlamak istiyorum.

İçinde bulunduğumuz 21. yüzyıla kadar insanlığın yaşadığı siyasal, toplumsal, ekonomik, kültürel (Küreselleşme, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği, ülkeler arasında gerçekleştirilen ekonomik, bilimsel ve kültürel anlaşmalar gibi ülkeler arasındaki işbirliğinin yaygınlaşması, öğretim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi vb.) ve öğretim alanlarındaki gelişmeler yabancı dil eğitimi derinden etkilemiştir. Bu gelişmelerin yaşantımıza yansması ise öncelikle birden fazla yabancı dil öğrenmenin gerekliliğinin

benimsenmesi şeklinde olmuştur. Söz konusu ereğin gerçekleştirilmesinin en uygun yolu olarak da Nürnberg Tavsiye Kararlarına göre erken yaşta yabancı dil öğretimine başlanması görülmektedir. (Bknz:Goethe Institut 1996)

Öğretmen eğitimi yeni-leştirmeye zorlayan diğer bir gerçeklik ise; öğretim ve yöntembilimsel araştırma sonuçlarına göre; farklı yaş ve amaçlara göre yabancı dil öğretiminde uygulanacak yaklaşım, program, yöntem, teknik, stratejiler ve ders araç ve gereçlerinin de farklı olması gerektiğidir. (Bausch/Heid 1990). Ülkemizin Avrupa Birliğine uyum çalışmalarını başlatmış olması da bu bağlamda değerlendirilmesi gereken başka bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısaca betimlemeye çalıştığım bu zorunluluklar, yeni nesillerin daha nitelikli, çağın gereksinimlerine uygun eğitim alabilmeleri için

geçmişte olduğu gibi günümüzde de eğitimin en belirleyici unsuru olan öğretmen eğitiminin çağımızın koşullarına göre yeniden düzenlenmesi, yeni modellerin uygulanmaya konması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Öğretmen eğitimi konusunda yetkin kılınan Eğitim Fakülteleri, artık tek tip yabancı dil öğretmeni yerine birinci ve ikinci yabancı dil öğretimini de dikkate alan ilköğretim ve ortaöğretime özgü; yeni öğretmen eğitimi modelleri geliştirmek zorundadırlar.

2000'li yıllardan itibaren özellikle Avrupa Birliği'nin eğitim alanındaki ortak kriterleri çerçevesinde Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkelerde Sokrates, Leonardo da Vinci, Youth gibi projeler kapsamında dil eğitimi ve öğretimi; öğretim programlarının yeniden yapılandırılması, öğretmen yetiştirme vb. konularda uyum çalışmaları başlatılmıştır.(Bknz.İlhan 2003: 59: 71).

Bu bağlamda değerlendir-diğimiz ilköğretim düzeyinde yabancı dil öğretmeni yetiştirme konusu ise çağımızın yeni bir gereksinimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamızda farklı öğretmen eğitimi modellerinin gerekçeli betimlenmesi ve uygulamaları üzerinde düşünceler dile getirilecektir.

İlköğretimde yabancı dil öğretmeni konusundaki uygulamaları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

I. İlköğretimde Yabancı Dil Derslerinin İlk Uygulamaları ve Öğretmen Sorunu

Genel olarak ilköğretimde yabancı dil dersi uygulaması 80/90'lı yıllardan sonra bir çok ülkede (başlangıç sınıfı, ders saati, içeriği ve yönteminde farklılıklar olmasına rağmen (Bknz.Grajová 2000: 13-18 ve Aslan , 2008 bu derginin aynı sayısında yayınlanacak çalışma) benimsenmiştir. Ancak genel uygulama-maya geçilmesinden sonra hemen hemen bütün ülkelerde söz konusu öğrenci tipine yönelik yabancı dil dersini yürütecek öğretmen konusunda sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntıları aşmak için geçici olarak;

1. Yabancı uyruklu öğretmenleri görevlendirme,
2. TV, internet(bilgisunar) gibi diğer öğretim amaçlı kullanılabilen öğretim ve iletişim teknolojilerinden yararlanarak uzaktan eğitim ,
3. Söz konusu ülkede yaşayan yabancılardan yararlanma,
4. Sınıf öğretmenlerini meslek içi kurstan geçirerek onlara yabancı dil derslerini de yürütecek yeti ve beceriler kazandırma,
5. Orta öğretimde görevli yabancı dil öğretmenlerini meslek içi kurslardan geçirerek onlara ilköğretim kurumlarındaki yabancı dil derslerini yürütecek bilgi ve beceriler kazandırma gibi çözümler bulmuşlardır.(Bknz. Garajová 2000:36-79)

Öğretmen eğitimi bağlamında son iki seçenek önemli olduğu için bu uygulama şeklinin olumlu ve olumsuz yanlarını kısaca dile getirecek olursak; sınıf öğretmenlerinin aynı zamanda yabancı dil dersini yürütmesinin öğrencileri daha iyi tanınması ve başka derslerde neler yapıldığını bilmesi gibi olumlu, ancak yabancı dil açısından yeterli gelememesi gibi olumsuz; branş öğretmenlerinin de yabancı dil açısından yetkin olması ve yabancı dil dersini yürüttüğü farklı okul ve sınıfları benzer eşit düzeyde götürmesi gibi olumlu, ama sınıf öğretmenleri ve diğer meslektaşlarıyla yeterli eşgüdümü sağlayamama gibi olumsuz yönleri bulunmaktadır.

Ülkemizdeki duruma kısaca bakacak olursak ilköğretimde yabancı dil dersi ülkemiz içinde çok yeni bir uygulamadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın zorunlu öğretimi sekiz yıla çıkarması ile ilköğretim ve ortaokulların birleştirilmesi sonucu 1997/98 öğretim yılından itibaren ilköğretim 3. 4. sınıftan başlayarak yabancı dil dersi uygulaması ile birlikte (özel öğretim kurumlarında ise daha alt sınıflardan başlatılan uygulamalar yapılmaktadır), ilköğretimin 6. sınıfından itibaren seçmeli İkinci Yabancı Dil ve Anadolu Liselerinde de zorunlu İkinci Yabancı Dil Dersleri uygulaması başlatılmıştır. Ancak, Avrupa Birliğinde çok dilliliğin ve kültürlülüğün benimsenmiş olmasına rağmen ülkemizde uygun dil politikaları ve planlamaları yapılamaması sonucu özellikle ilköğretim ve orta öğretimde

uygulamada sadece İngilizcenin tek yabancı dil olarak öğretimi söz konusu olmuş, bunun sonucunda da Eğitim Fakültelerinin İngilizce Öğretmenliği bölümlerinden mezun olan öğretmen adaylarının yetersiz gelmesi nedeniyle bu alanda büyük bir açık ortaya çıkmıştır. Bu açığı kapamak için de; ilköğretim, ya da çocuk gelişimi gibi özel alanlara özgü yeterli mesleki eğitim almamış olan İngiliz Dili ve Edebiyatı mezunları veya lisans eğitimini İngilizce yürüten programlardan mezun olanlar "İngilizce Öğretmenliği Sertifika Programları"ndan geçirilerek ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarına atamalarının yapılması gibi geçici çözümler bulunmuştur. Özel Eğitim kurumlarında da yabancı uyruklu öğretmenlerden ve Türkiye'de yaşayan İngilizce konuşan yabancılardan yararlanılmıştır.

Erken yaşta yabancı dil öğretimi fizyolojik, psikolojik, zihinsel, bilişsel, sosyal, kültürel açılardan diğer yaş gruplarından farklılık göstermesi nedeniyle çocuklara yönelik yabancı dil öğretiminin ve onlara yabancı dil öğretecek öğretmenin de Kocaman'ın (1999:16)

"İlköğretim, lise ve üniversitede yabancı dil öğretiminin elbette ortak yanları vardır, ancak özellikle ilköğretim yabancı dil öğretmeni son derece özelliği olan bir uğraştır. Öğretmen yetiştirme izlencelerine bu ayrımların henüz yeterince yansımaması yabancı dil dersini sevimsiz hale getirmekte, bu da güdülenmeyi ve öğrenme isteğini zayıflatmaktadır" şeklinde dile getirdiği gibi; farklı değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şimdi; öğretmen eğitimi, öğretiler ve yöntem bilimsel yaklaşımlar, erken yaşta yabancı dil dersi uygulaması ve ders araç ve gereçleri konusunda önemli bir rol oynayan erken yaşta yabancı dil dersinin farklılığını yansıtan ilkeleri açımlayarak konuya devam etmek istiyorum.

2. Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretiminin İlkeleri

Garajová'dan (2000) hareketle çocuklara yönelik yabancı dil derslerinde öncelikle şu 17 ilkeye özen gösterilmesi yerinde olacaktır; 1. görsel algılama becerilerinin teşvik

edilmesi, 2. bilişsel olarak soyut konuları öğrenme yetkinlikleri tam oluşmadığı için öğretimin somutlaştırma ilkesi bağlamında yürütülmesi, 3. öğrencilerin yatkın oldukları taklit, 4. keşfederek öğrenme ve 5. yaparak öğrenme alışkanlıklarından yararlanılması, 6. derste işlenecek konuların değişkenlik, dinamiklik ve 7. koşul/duruma göre biçimlendirilmesi, 8. konuların yavaş yavaş ve tekrarlar yaparak yürütülmesi, 9. dersin eğlenceli/zevкли geçmesinin sağlanması, 10. öğrenirken öğrencilerin bütünlükçü bir yaklaşım sergilemelerini teşvik etme, 11. aktif konuşma ve pasif dinleme becerilerini ağırlıklı olarak ele alma, 12. zorunlu hallerde anadili kullanma koşuluyla daha çok yabancı dillerin kullanımına özen gösterme ve farklı dillerin kullanım dağılımına özen gösterme, 13. öğretmenin bir arkadaş rolü sergilemesi, 14. okuldaki diğer öğretmenlerle eşgüdüm ve işbirliği yapma 15. farklı dil ve kültürlerle ilişkin temel kültürler arası deneyim kazanmasına yönelik çalışmalar yapma, 16. ölçme ve değerlendirmeye yönelik sınavlar yapmaksızın sonuca yönelik planlamalar yapma, 17. Belli bir okul ve sınıf farkı gözetmeksizin bütün çocukların böyle bir öğretim programına katılımını teşvik etme.

Bu ilkeler ışığında erken yaşta yabancı dil öğretimi için çıkarılacak sonuçları şu şekilde özetlemek olası:

1. İlköğretimde bütün öğrencilere yabancı dil öğrenme olanağı sağlanmalıdır.
2. Yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda uygulanacak yabancı dil dersinin Ortaöğretim, Lise ve Üniversitedeki yabancı dil derslerinden özellikle; yabancı dil dersinin içeriği, amacı, kullanılacak ders materyalleri ve bu dersi yürütecek öğretmen nitelikleri açısından farklı olarak yeniden yapılandırılması gerekmektedir.
3. Eğitim Fakültelerinin ilköğretim ve yabancı dil bölümlerinin bu doğrultuda ders programlarını yeniden düzenlemeleri gerekmektedir.

İlköğretimde yabancı dil öğretiminin amaçları, yöntem, teknik ve stratejileri, ders programı ve yabancı dil dersinde kullanılacak ders araç ve gereçleri konusu zaman darlığı ve

her birinin ayrı birer çalışma konusu olması nedeniyle ben burada öncelikle ilköğretime yönelik yabancı dil öğretmeninde bulunması gereken niteliklere ve bu ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilebilecek öğretmen eğitimi modellerine geçmek istiyorum.

3. İlköğretim Yabancı Dil Dersi Öğretmeninde Olması Gereken Nitelikler

İlköğretimde yürütülecek yabancı dil dersi öğretmenin bulunduğu ülke, bölge, şehir, okul koşulları da önemli bir rol oynamakla birlikte ben burada daha çok Karbe'nin belirttiği genel nitelikler üzerinde durmak istiyorum. Karbe, U. (1998: 65-76)

1. *Yabancı dil yeti ve becerileri,*
2. *Konu alanı içeriğini biçimlendirme becerileri,*
3. *Öğret- ve yöntembilimsel beceriler,*
4. *Öğretim etkinliklerini planlama ve değerlendirme becerileri, olmak üzere dört genel beceriyi vurgulamaktadır.*

-Yabancı dil yeti ve becerileri

İlköğretimdeki yabancı dil dersinde gerekli dilsel becerilerin diğer okul ve sınıflarda ders yapan öğretmenlerin sahip olması gereken becerilerden farklılıklarını kısaca belirtecek olursak, ilköğretimdeki öğretmenlerin yetkin bir genel yabancı dil bilgisi yanında anadili mümkün olduğu kadar az kullanarak, yabancı dilde herhangi bir konuyu çocuk diliyle onların anlayacağı şekilde basit, meraklandırıcı, canlı, neşeli; gerektiğinde okuduğu metindeki kişilerin rolünü canlandıracak biçimde anlatması; sınıf içindeki etkinlikleri anlatırken ve geçişlerde öğrencilerin tepki ve sorularına yabancı dilde anlık yanıtlar verecek düzeyde bir yabancı dil becerisine sahip olması gerekmektedir.(Bknz age:65-67).

-Konu alanı içeriğini biçimlendirme becerileri,

Bu konuda derste konulaştırılacak konu ve metinlerin, kelime ve konuşma kalıplarının seçiminin öğrenci merkezli olmasının yanında, öğrenciler yabancı dilin önemi ve kültürler arası becerilerin

kazandırılması konusundaki yetileri öngörmektedir. (Bknz:age.67-70)

-Öğret ve yöntembilimsel beceriler

Bütünlükçü bir yaklaşımla öğrencilerin hepsinin katılımını, yaparak- yaşayarak öğrenmelerini sağlayacak onların bütün duyularına hitap ederek, hoşlarına gidecek müzik, oyun, taklit ve alışkanlıkları ve fantazilerine ve yaşlarına uygun anlaşılır, değişkenlik arz edecek şekilde küçük adımlar ilkesiyle farklı yöntemleri kullanacak şekilde günlük yaşamda kullanacakları konuları öğretecek yöntem-ve öğretbilimsel beceriler gerekmektedir.(Bknz. Age:70-73).

-Öğretim etkinliklerini planlama ve değerlendirme becerileri

Öğrencilerin her aşamadaki (dersten önce, ders sırasında ve dersten sonra) davranışlarını; dersteki etkinliklere, dersin akış hızına verdikleri tepkileri, ve yabancı dilden etkilenmeleri konularında tutum ve davranışlarını gözlemek ve kendi tutum ve davranışlarıyla ve dersin içeriği, dili ve kullanılan yöntemleri yaptığı kısa ve uzun süreli planlamalarda hedeflenen amaçlarla karşılaştırarak değerlendirmede bulunmak ve gerektiğinde yeni stratejileri, yöntemleri ve planları devreye sokmak. (Bknz.age73-77)

4. İlköğretim Yabancı Dil Öğretmeni Eğitimi Model Önerileri

İlköğretime yönelik yabancı dil öğretmen ihtiyacını karşılamak için önerilerimizi başka ülkelerdeki uygulamaları da dikkate alarak, kısa vadeli ve uzun vadeli çözüm önerileri şeklinde iki farklı boyutta değerlendirebiliriz.

4.1 Kısa Vadeli Çözüm Önerileri

Bu alanda gerçekleştirilebilecek kısa vadeli çözüm önerilerinin başında halen belli bir sınav sonucunda seçilecek sınıf ve yabancı dil öğretmenlerini çocuklara yönelik yabancı dil becerileri; ilköğretime yönelik yabancı dil öğret- ve yöntem bilgisi ile ilköğretime yönelik eğitim formasyonu ve uygulama gibi bilgi ve becerileri

kapsayan Üniversite ve Milli Eğitim Bakanlığının işbirliği ile gerçekleştirilebilecek meslek içi eğitim programı, semineri veya kurslardan geçirerek istihdam etmek kısa vadeli bir çözüm olabilir. Bu programların uygulaması seçilen öğretmenlerin bir veya birkaç dönem ücretli izinli sayılması şeklinde olabilir. Dönem tatilleri veya uzaktan eğitim olanaklarının kullanılması program süresini kısaltmaya yarayabilir.

Böyle bir eğitim programından geçirilecek öğretmenlere yurt dışı deneyim kazanmaları konusunda da olanaklar verilmesi, bu konuda başarılı olunmasında çok önemli bir etken olacaktır.

Bu konuda, ülkemize özgü bir başka hedef kitle ise uzun yıllar sınıf öğretmeni olarak istihdam edilen Almanca ve Fransızca Öğretmenliği mezunlarının meslek içi eğitimden geçirilerek ilköğretim yabancı dil öğretmeni olarak değerlendirilmeleri ilk aşamada yararlanılabilecek bir yol olarak düşünülebilir.

4.2 Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

İkinci ve uzun vadeli çözüm ise ilköğretime öğretmen yetiştirmeden sorumlu Eğitim Fakültelerindeki öğretmenlik programlarında öncelikle İlköğretim ve Yabancı Diller Bölümlerinde ya yeni eğitim programları açmak veya var olan programları bu amaçlar doğrultusunda yeniden düzenlemek şeklinde gerçekleştirilebilir. Aslında bu konuda benim önereceğim modellerin temel yapısı, YÖK'ün 1998/99 öğretim yılından itibaren uygulamaya koyduğu ilköğretim Öğretmenliği ve Yabancı Dil Eğitimi Lisans programlarında bulunmaktadır(Bknz. YÖK 1998).

4.2.1 İlköğretim Bölümü Lisans Programı Kapsamında Gerçekleş-tirilecek Modeller:

1. Öneri: Avrupa'da uygulamaya konmaya başlanılan sınıf öğretmenliği, lisans programlarındaki zorunlu ve seçmeli alanların Sınıf Öğretmenliği Lisans programlarına uyarlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Örneğin Almanyada son yıllarda uygulamaya konan sınıf öğretmenliği eğitimi programı; 1. Eğitim bilimleri dersleri, 2. İlköğretime yönelik

öğretbilim dersleri, 3. Branş öğretimi dersleri ve 4. Uygulama olmak üzere 4 ana daldan meydana geliyor. Branş eğitiminde en az iki zorunlu bir seçmeli kombine bir sistem uygulanmaktadır. Buna göre örneğin diğer alanların yanında Almanca, Fen Bilimleri derslerini zorunlu alan bir öğrenci, Sanat, Beden Eğitimi ve Yabancı Dil gibi bir alanı seçmeli branş alanı olarak seçebilmektedir. Ülkemizde ise halen yürütülen lisans programlarında hepsi zorunlu olmak koşuluyla; 1. Türkçe ve Edebiyat, 2. Matematik, 3. Fen Bilimleri, 4. Sosyal Bilimler, 5. Sanat(Müzik ve Resim- İş), 6. Beden Eğitimi, 7. Öğretmenlik Formasyonu, 8. Genel Kültür dersleri ve 9. Diğer dersler olmak üzere geniş bir program izlenmektedir.(Bknz. YÖK 1998 21-219) Bizde de Sanat, Beden Eğitime yabancı dili de ekleyerek branş eğitiminin bir bölümü seçmeli hale getirilebilir. Bu alanları seçecek öğrencilerin başka ülkelerde olduğu gibi bir yetenek ve dil sınavıyla belirlenmesinin uygun bir model oluşturacağı düşüncesindeyim. Sınıf öğretmeni yetiştirme uygulamaları, sorunlar, öneriler konusunda öğrenci, öğretmen ve öğretim elemanlarının görüşleri üzerine bir araştırma yapan Senemoğlu, N. (2003:154-175) benzer düşünce ve öneriler doğrultusunda sınıf öğretmenliği lisans programlarının yeniden düzenlenmesi gerektiğini dile getirmektedir.

2. Öneri: İlköğretimin 6/7/8. sınıfları için branş öğretmeni yetiştiren ilköğretim, Fen, Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programlarında zaten var olan yan alan uygulaması programının seçenekli hale getirilmesi yoluyla bu programlarda da ilköğretime yönelik yabancı dil öğretmenleri yetiştirilebilir. Örneğin Türkçe öğretmenliği Lisans Programının öğrencisi yan alan olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programını zorunlu seçmek zorundadır.. Oysa, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ile Yabancı Dil Öğretmenliği şeklinde zorunlu seçmeli hale getirilmesi öğrenciye bir seçme hakkı verdiği için amaca uygun olarak yürütülebilir. Bu uygulama Fen, Sosyal Bilgiler, Matematik Öğretmenliği alanları için de aynı şekilde yeniden düzenlenebilir.

4. Öneri: Yukarıda belirttiğimiz İlköğretim öğretmeninde bulunması gereken

nitelikler dikkate alındığında ilköğretim öğretmenliği Fen, Matematik, Türkçe, Sosyal Bilgiler öğretmenlik programlarının ayrı birer branş alanı olarak değerlendirilişi gibi, ilköğretim yabancı dil branş öğretmenliği programı da kendine özgü ayrı bir eğitim programı olarak kurulabilir. Yabancı dil branş öğretmenliği ana dalına Fen, Matematik, Türkçe Öğretmenliği lisans programlarında olduğu gibi Türkçe veya Matematik gibi seçmeli yan alanlar programı düzenlenebilir.

Bu konuda ayrıca Eğitim Fakülteleri yabancı diller bölümü kapsamında da değişiklikler yapılarak ilköğretim ve orta öğretime özgü farklı yabancı dil öğretmen eğitimi modelleri gerçekleştirilebilir.

4.3.2 Yabancı Diller Bölümünde Gerçekleştirilebilecek Modeller

Yabancı dil bölümlerini daha çok yabancı dil branş öğretmenlerinin yetiştirilmesi bağlamında değerlendirecek olursak, bu bölümlerde bulunan ana bilim dalları lisans programlarında yapılacak değişikliklerle farklı amaç, okul türlerine özgü değişik yabancı dil branş öğretmeni yetiştirme koşulları yaratılabilir.

1. Öneri: Halen var olan ortaöğretim kurumlarına yönelik yabancı dil öğretmeni yetiştirmeye özgü programda yapılacak değişiklikler. Bu programın, özellikle çağımızın yabancı dil öğretmeninde bulunması gereken nitelikler ve söz konusu programın uygulanmasına ilişkin eleştiri ve önerileri (konuyla ilgili yapılmış toplantı, sempozyumlar, yayınlarla ilgili olarak özellikle Bknz. Tapan, N., Polat, T., Schmidt, W. 2000; Aslan, Balcı 1999), Avrupa Birliği' nin dil öğretimi için belirlediği "Ortak çerçeve Programını (Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen 2001) ülkemiz koşullarında değerlendirdikten sonra yeniden düzenlenmesi yerinde olacaktır. Bu bağlamda özellikle birinci yabancı dil branş öğretmenliği ile ikinci yabancı dil branş öğretmenliği arasında da bir ayırımı gitmek ve bu farklılıkları gözeterek düzenlemeler yapmak doğru olacaktır.

Ancak, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nün son

yaptığı öğretmen ihtiyaç planlamasında sadece İngilizce Öğretmenliği ihtiyacının belirtilmesi, Avrupa Birliği'nin çok dillilik ilkesi amacına yönelik (ilköğretimden başlayarak lise öğretimi tamamlanmaya kadar ikinci ve üçüncü yabancı dil öğretiminin eğitim programlarının hazırlanmasında dikkate alınması ile ilgili) tavsiye kararlarının yeterince dikkate alınmadığını göstermektedir. (Bknz. Özyar 2003) Buna karşılık 1998 yılından itibaren uygulamaya konan ilköğretimin 6.7.8. sınıflarında ve Lise 1.2.3. sınıflarında yürütülmekte olan seçmeli (bazı kurumlarda bu zorunlu seçmeli hale getirildiğini de dikkate alacak olursak) ikinci yabancı dil uygulamasını ve Avrupa Birliğine uyum için ileride üçüncü yabancı dilinde gündeme geleceğini düşünerek, bu ana bilim dallarında öğretim görecektir öğretmen adaylarının kendi branşlarının birinci yabancı dil öğretimi için gerekli bilgi ve becerileri kazanmalarının yanında, söz konusu dilin ikinci veya üçüncü yabancı dil olarak öğretimi konusunda da gerekli bilgi ve becerilerle donatılacak program değişikliğinin yapılması gerekmektedir. Örneğin birinci yabancı dil olarak İngilizce öğrenen lise 1. sınıfın öğrencilerine ikinci yabancı dil olarak Almanca öğretmek durumunda kalındığında, bu dersten istenilen verimin alınması için gerekli ikinci yabancı dil öğretimi konusunda dilsel, öğret-ve yöntembilimsel becerilerin kazandırılması gerekmektedir. O halde örneğin Almanca bölümünde okuyan bir öğrenci, ikinci bir yabancı dil öğrenmek ve kendi branşı olan Almanca'nın örneğin İngilizceden sonra ikinci dil olarak Almanca'nın öğretimi için gerekli bilgi ve becerileri kazanacak şekilde söz konusu programlarda değişiklikler yapılması uygun olacaktır. (Dillerin farklı düzeyde öğretime ilişkin ayrıntılar için Bknz. Europarat. Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen 2001)

2. Öneri: İlköğretime yönelik yabancı dil öğretmenliği ihtiyacının karşılandığı başka bir seçenek ise, yabancı dil bölümü öğrencilerinin ilköğretime yönelik öğretilim dersleri, çocukların kullanımına özgü dilsel yeti ve beceriler ile çocuklara yönelik yabancı dil öğretimi dersi almaları sağlanarak ilköğretimde yabancı dil derslerine branş öğretmeni olarak görevlendirilebilirler. Ülkemizde bazı

üniversitelerde uygulamaya konan ikinci ana dal ve yan dal uygulamalarının başvuru koşullarının bu amaca yönelik olarak düzenlenmesi yoluyla veya seçmeli ders uygulamaları yerine seçmeli alanlar yelpazesini genişleterek ilköğretime yönelik yabancı dil branş öğretmeni ihtiyacı karşılanabilir. Bunun için öğrencilerin ilköğretime yönelik formasyon dersleri ve çocuklara yönelik yabancı dil beceri, bilgiler ile birlikte ilköğretime yönelik yabancı dil öğret-ve yöntembilim dersleri almalarını sağlayacak bir program değişikliği yapmak gerekmektedir. Buna göre yabancı dil bölümündeki ana bilim dalları kendi içlerinde ana dal, yan dal veya seçmeli ana dal veya yan dallar uygulamalarıyla farklı alanlara ve mesleklerle (ilköğretim yabancı dil branş öğretmeni, ortaöğretim yabancı dil branş öğretmeni, yetişkinlere yönelik yabancı dil branş öğretmeni, ikinci yabancı dil dersi öğretmenliği gibi) ilişkin yabancı dil branş öğretmenliği eğitimi verebilirler.

3. Öneri: Buraya kadar konuştığımız ilköğretime yönelik farklı öğretmen eğitimi modelleri yanında ayrıca yabancı dil bölümlerinde yine Fransa, Almanya, İsviçre, Belçika gibi ülkelerde uygulanan iki dilli eğitime yönelik Avrupa İlkokul Öğretmenliği programına benzer bir lisans programı açılabilir. Bu programların ana hatları ise örneğin Almanya'da : 1. 35 kredi/saatlik Almanca veya Matematik, 2. 35 kredi/saatlik İngilizce veya Fransızca dışında seçmeli iki dilli branş dersi, 3. 40 kredi/saatlik eğitim bilimleri ve temel alan dersleri, 4. 50 kredi/saatlik İngilizce veya Fransızca yürütülen Avrupa amaçlı eğitim. Bu eğitimin de 28 kredi/saatlik bölümü, yine seçmeli olarak ya dil eğitimi veya iki dilli branş eğitimi ağırlıklı; 22 kredi/saatlik bölümü ise daha çok iki dilli öğrenim ve öğretimin amaçlı disiplinler arası derslerden meydana gelmektedir. (Bknz. <http://www.ph-freiburg.de/europa/profilgh.htm>). Görül-düğü gibi bu programın ağırlığı daha çok yabancı dilde ve yabancı dille yürütülen branş derslerinde olduğu için, bu programın yürütülmesi yabancı diller bölümü, iki dilli branş eğitimi verebilecek bölümler ile ilköğretim bölümü arasında işbirliği gerekmektedir. Bu nedenle sunulan modellerin içinde gerçekleştirilmesinde en fazla sıkıntı

yaşanabilecek modelin söz konusu model olduğunu düşünüyorum.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Ülkemizde genel olarak yabancı dil öğretiminde beklenen niteliğin sağlanabilmesi için Ataunal'ın (2003:102-017) öğretmenlik mesleğine ilişkin dile getirdiği;

"1.Öğretmenliğin bir meslek olarak kabul edilmeyişi,

2.Öğretmen adaylığına girişte özel koşul aranmayışı,

3.Öğretmen eğitiminde çağdaş standartlara yeterince uyulmayışı,

4.Öğretmen yetiştirmede planlı ve kararlı bir tutum izlenmeyişi,

5.Öğretmen yetiştirme modeli geliştirilmeyişi

6.Öğretmenliğin toplumsal ve ekonomik konumunun giderek aşınması,

7.Toplumda öğrenme ve araştırmaya ilginin zayıflığı,

8.Öğretmen yetiştiren kurumlara özel koşul aranmaksızın öğretim elemanı atanması,

9.Üst görevlere atanmada politikanın ağırlık taşınması" gibi genel yapısal sorunların çözümlenmesi zorunlu hale gelmiştir.

Özel olarak da yabancı dil öğretmen eğitimi konusunda, Avrupa Birliği'ne uyum sağlama sürecine girmiş olan ülkemizde Avrupa ülkelerinin bu alanda yaptığı çalışmaları inceleyip ülkemizde kalıcı öğretmen eğitimi modellerinin hayata geçirilmesi gerekir. Benim burada, gerek sınıf öğretmenliği ve ilköğretim gerekse yabancı diller lisans öğretim programları kapsamında önerdiğim modeller; Nürnberg tavsiye kararları ve başka ülkelerde geliştirilen modeller ve ülkemizdeki söz konusu lisans programlarına ilişkin eleştiri ve önerileri dikkate alarak, Tapan(2000: 41-42)'nın önerdiği disiplinlerarası işbirliğine dayalı (integratif) farklı amaçlar doğrultusunda yetiştirilmesi gereken öğretmen modeli bağlamında düşünülmüş, ama üzerinde daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gereken önerilerdir.

Diğer taraftan ilköğretimde öğretmen eğitimi sorununun çözümlenmesi, bu konudaki başarının sağlanmasında en önemli etmen

olmakla birlikte 1998 yılında Avrupa komisyonunca oluşturulan uzmanlar grubunun tavsiye kararlarında(Bknz. Clondi, C., Edelenbos, P., Johnstone, R. ve başkaları 1998) da vurgulanan Toplumsal, Kurumsal(okul), Öğretmen ve Öğrenci kaynaklı sorunların bir bütün olarak değerlendirilip çözümlenmesi başarıyı sağlayacaktır. Bu bağlamda yapılması gereken diğer konulara söz konusu tavsiye kararları doğrultusunda kısaca değinmek istiyorum.

Komisyon'un toplumsal bağlamdaki tavsiye kararlarından biri bu amaç doğrultusunda yetiştirilecek öğretmen eğitiminin planlanması, uygulanması ve yapılacak araştırmalar için kaynak sorunun çözümlenmesi; ikincisi ise seçilecek yabancı dilin belirlenmesi de dahil öğrenimin her aşamasında okul aile işbirliğinin gerçekleştirilmesi.

Ülkemiz açısından da bu koşulların oluşturulmasında yarar var. Nitekim bu modellerin hayata geçirilmesinde kanımca en önemli sorun, öğretmen eğitimi izlencelerinin yeniden düzenlenmesinden çok Tapan(2000:37)'ın da özellikle üzerinde durduğu Avrupa Birliği'nin çok dillilik ilkesiyle bağdaşmayan ülkemizdeki yabancı dil eğitimindeki İngilizce ağırlıklı dil politikasının terk edilmemesidir. Çok dillilik amacıyla oluşturulan dil öğretimi, öğrenimi ve değerlendirilmesi için Avrupa Ortak çerçeve planına göre tek dilin baskınlığının terk edilmesi ve belli derecelerde birden fazla dil öğretiminin gerekliliğinin toplumsal olarak benimsenmesi gerekmektedir.

Kurum olarak okul bağlamındaki tavsiye kararlarından ilki öğretimde etkin rol oynayan okul yönetimi, araştırmacı, öğretmen ve meslek içi eğitim programları düzenleyicileri vb. nin

işbirliği yaparak eş güdümlü çalışmaları; ikincisi ise yabancı dil dersine ayrılacak ders saatinin kısa ama sık olması gerektiğidir.

Öğretmenlere özgü tavsiyeler konusuna gelince; biraz önce öğretmen niteliği konusunda söylediklerimizle örtüştüğü için sadece ilköğretimin ilk beş yılı ile son üç yılında yabancı dil derslerini yürütecek öğretmenlerin eş- güdümlü ve işbirliği yaparak dil eğitiminde sürekliliği sağlamaları konusunu dile getirerek devam edeceğim.

Öğrenciler açısından birinci tavsiye öğrencilerin yabancı dil dersine karşı olumsuz yaklaşımlar geliştirmelerinin önlenmesi ve onların başarılarını sağlayacak merak, ilgilerinin güçlendirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve bu olanağın her öğrenciye sunulması, ikincisi ise öğrencilerin ilgi, istek ve yaşlarının özelliklerine uygun öğrenim yöntemlerinin, materyallerinin kullanılmasıdır.((Bknz: Massoudi, G. 2002:9-12)

Kanımca ülkemiz ilköğretimde yabancı dil uygulamalarına geçmeden önce bu koşulları yaratmak zorundaydı. Ancak bizde işin kolayına kaçılarak, koşulları yaratmak yerine uygulamaya geçilmiştir. Ekonomik, siyasi uyum yasaları çıkarmak bizim Avrupa Birliğine girmemizi sağlamaya yetmeyecektir. Avrupa Birliğine girmemiz, ancak burada değindiğimiz eğitim modelleri yolu ile kazandırılabilir. Yüzyılımızın gerekli niteliklerine sahip ve Avrupalılık bilinci kazanmış bir toplum yarattığımızda gerçekleşecektir. Bu nedenle ülkemizdeki uygulamaları bilimsel araştırmalarla değerlendirerek söz konusu koşulların ivedi olarak yerine getirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA:

- Aslan, N. (2003). Erken Yaşta Yabancı Dil Uygulamaları Ve Türkiye'deki Durum. *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* 35. sayı 2008 yayınlanacak makale
- Aslan, Osman/ Balcı Tahir (1999) *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Bölümünde Uygulanan Eski Ders Programı ile YÖK'ün Eğitim Fakültelerinin Alman Dili Eğitimi Anabilim Dallarında Uygulanmasını öngördüğü Yeni Programın Karşılaştırmalı Eleştirisi. Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 17. Ocak.*
- Ataünal, A. (2003) Niçin Ve Nasıl Bir Öğretmen. Ankara.
- Bausch,R., K., Heid, M.(1990). Das Lehren und Lernen von Deutsch als zweiter oder weiterer Fremdsprache: Spezifika, Probleme, Perspektiven. Bochum.
- Clond, C., Edelenbos, P. Jonstone, R. ua :(2002) 10 Empfehlungen der Expertengruppe, Fremdsprachen für Kinder Europas. In: Massoudi,G. Der frühe Fremdsprachenunterricht. Eine Übersicht. Goethe Institut.
- Europarat. (2001). Rat für kulturelle Zusammenarbeit Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen:Lernen, Lehren, Beurteilen, , München:Langenscheidt
- Garajová K. (2000). Fremdsprachen im Primarschulbereich. Theoretische Erwägungen und empirische Befunde zu der Kontroverse um ihre Effizienz. Marburg.
- Goethe Institut.(1996). Nürnberger Empehlungen zum frühen Fremdsprachenlernen. München s.9-12.
- İlhan, Ç., A. (2003). Avrupa Birliği ve Eğitim. Ankara
- Karbe, U. (1998). Lehrerkompetenz und Anforderungen an Lehrer. In: Bliesener,U., Edelenbos, P.(1998). Früher Fremdsprachenunterricht. Begründung und Praxis, Liebzig .
- Kocaman, A.(1999) Yabancı dil eğitiminde öğretmen sorunu. *Cumhuriyet Bilim Teknik dergisi.* 22mayıs s. 15-16.
- Massoudi, G.(2002). Der frühe Fremdsprachenunterricht. Eine Übersicht. Goethe Institut.
- Özyar, A.(2003). Milli Eğitim Bakanlığının Öğretmen Yetiştirme Politikaları Ankara http://oyegm.meb.gov.tr/org_yet/gn_snd_sunu_dosyalar/farme.htm.
- Schmidt, W-H. (2003). Deutsch als 2. Fremdsprache in der Türkei als Beitrag zur Mehrsprachigkeit. Uluslar arası Avrupa Konseyi Yabancı Dil Eğitimi Ortak Çerçeve Programı ve Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Sempozyumu, 17-18-19 Eylül 2003 Bursa.
- Senemoğlu, N. (2003).Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Uygulamaları, Sorunlar, Öneriler. *SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı 5, Haziran , s.154-193.
- Tapan,N., Polat,T., Schmidt, W.(Hrsg.) (2000).Berufsbezogene Deutschlehrer-ausbildung. Dokumentation zum Workshop am 26./27. Mai 2000 in İstanbul.
- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. (1998). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları Ankara.